HØJBY nyt

Lokalnyheder for Højby-Lindvedområdet

Indlæg i Højby Nyt 2012 nr. 6

Spillemanden Blinde Anders

Af: Paul Georg Pedersen, formand for Højby Lokalhistoriske Arkiv

Spillemanden
Blinde Anders 1831-1904

Foto: Højby Lokalhistoriske Arkiv
Blinde Anders omkring 1870. Måske taget under opholdet på Hollufgård.
Fotograf: Carl Bech, Vestergade 7, Odense.

Et barn af Fattighuset

Den blinde landsbymusiker, hvis rigtige navn var Anders Jacobsen, blev født i Fattighuset i Højby den 12. september 1831.

Faderen Jacob Nielsen havde i mange år tjent på godset "Bramstrup" i Nr. Lyndelse, og som 45-årig gifter han sig i 1820 i Højby Kirke med pigen Marie Augustdatter, der var barnefødt i Højby, nemlig på Nørrelunden 2.

Blinde Anders havde 5 ældre søskende og familien var meget fattig; faderen var de første år efter deres giftemål stadig på "Bramstrup" som tjenestekarl, og familien bor tilsyneladende i den første periode af ægteskabet hos Maries forældre på Nørrelunden 2, men i folketællingen 1834 er de indskrevet som almisselemmer i Højby Fattighus.

Blinde Anders`s velgørere

Men trods de ydre omstændigheder og under meget fattige kår havde blandt andre Niels Larsen, lærer på Højby Skole, og pastor Mule, præst i Nr. Lyndelse og Højby, lagt mærke til Anders, hvilket bl.a. bevirkede, at familien ud over fattighjælpen fra sognerådets kasse fik bevilget ekstra flæsk og smør pga. den blinde dreng.

Ophold på Blindeinstituttet

Pastor Mule indstillede ligeledes senere til biskoppen for Fyns Stift, at Anders, der nu var blevet 12 år gammel, får et ophold på Blindeinstituttet i København, og som begrundelse nævnte Mule, at drengen havde et særdeles udviklet musikalsk talent. Denne ansøgning blev bevilget, og her opholdt Anders sig nu i 5 år fra 1843-48, hvor han lærte at spinde, strikke og - ikke mindst - at spille musik.

Tilbage i Højby

Hjemme i Højby igen flyttede Anders ind hos sin gamle lærer, Niels Larsen, der boede Nørrelunden 8. Her havde han et fast tilholdssted og logi i 22 år, indtil lærer Larsen døde i 1870. Anders, der nu levede og åndede for sin musik, fik hurtigt et samarbejde i stand med andre spillemænd, hvor de spillede til fester af enhver slags, og han, der mestrede både violin, fløjte, klarinet, horn, tuba og okarina, kunne hurtigt få skabt en stemning ud over det sædvanlige.

Det var heller ikke ualmindeligt, at han, ud over en omfattende virksomhed som spillemand ved gilder og sammenkomster, indbød til egne koncerter i Højby Forsamlingshus og på Nr. Lyndelse Kro, hvortil der altid var fulde huse. Her kunne han pludselig finde på at klæde sig ud som en gammel kone, mens han sad ved spinderokken og sang sine viser, som han tit selv havde fundet på.

Han havde ligeledes en specialitet, hvor han med okarinaen gav et afgangssignal og med fødderne gliden og stampen over gulvet foregav dampens hvæsen og maskinens taktslag som et andet damplokomotiv, der forlader stationen.

Anders kunne ligeledes efterligne både fugle- og menneskestemmer, især havde han bl.a. stor succes med at efterligne pastor Schevings måde at prædike på! Denne havde sågar tilbudt Anders at prædike i kirkerne i Nr. Lyndelse og Højby, men det afslog Blinde Anders dog promte.

Nogle spillemænd bedre end andre

Det var på disse tider ikke almindeligt, at man nævnte spillemændene ved navn, når der blev annonceret i aviserne med bal eller underholdning rundt omkring på kroer eller forsamlingshuse, men Blinde Anders og Niels maler i Sortelung - Carl Nielsens far – samt den blinde Niels Pedersen fra Sandager og Christian Larsen i Bellinge, var så populære, at man fra annoncørernes side vidste, at de ville trække fulde huse.

Af Højbys Sognerådsprotokol kan man se, at Anders får lidt understøttelse fra Højby Sogneråd, han får ligeledes et årligt legat på 20 rigsdaler fra det Bertel Poulske Legat i Nyborg, samt en livrente ligeledes på 20 rigsdaler skænket af ejeren af "Hollufgård" gods, C.C. Langkilde.

Selskabsmand på Hollufgård

Lærer Niels Larsen i Højby, hvis ældste og ugifte datter var husbestyrerinde for Langkilde på "Hollufgård", har sikkert været

mellemmand, da Blinde Anders efter lærer Larsens død i 1870 får tilbudt stillingen som selskabsmand og underholder for herskabet på "Hollufgård".
Dette bevirkede straks, at der opstod en mytedannelse om, at han, Blinde Anders, var en uægte søn af en fornem herre, siden han sådan – ligesom H.C. Andersen - fik tilbudt et job som selskabsmand på godset.
På "Hollufgård" skal Blinde Anders efter sigende have opholdt sig i 2-3 år, hvorefter han flytter tilbage til Højby, og får sig et hjem hos skrædder Jørgen Carlsen, Højbyvej 56, fra 1873-77.

Komponisten Carl Nielsen fortæller i "Min fynske barndom":
I kredsen af de musikanter, som hørte til min fars medarbejdere, var der, foruden den allerede nævnte Christian Larsen, en mand, der hed Blinde Anders, og som var kendt over næsten hele Fyn. Han var virkelig noget af et geni, ikke blot i musikalsk henseende, men også som deklamator og fortæller. Man sagde, han var uægte søn af en fornem mand og var bleven opdraget af en godsejer på Hollufgård indtil dennes død. Hans dannelse og viden var højt over den almindelige på landet, og han havde, trods sin blindhed, et så ejendommeligt, halvt sarkastisk og dog meget vindende og levende væsen, at landbefolkningen ikke kunne få øjnene fra ham, så snart han var til stede; det mindste ord, han sagde, kom ligesom fra en anden interessantere verden. Allerede hans ydre vakte nysgerrighed og opmærksomhed for hans person. Han var egentlig ikke, hvad man kalder køn, men hans ansigt havde det, som mangen skuespiller ville misunde ham, det, som i teatersproget kaldels et godt lærred at male på. Trækkene var store og faste, og de behøvede så sandt ikke at sminkes for at få liv og karakter; thi ansigtet var som et ovalt spejl, der gengav alle de stemninger, der rørte sig i hans sjæl, og som hørtes af den vekslende klang i hans stemme, når han talte. Han var lidt korthalset, kraftig og firskåren, og når han sad ned og fortalte et eller andet, lagde han begge sine hænder på knæene, bøjede hovedet lidt bagover og gyngede overkroppen i rolig takt frem og tilbage. Når vi vandrede sammen, har jeg hørt ham tale med min far om de højeste og dybeste spørgsmål; det var ligesom han ville trænge til bunds i alting, og var der noget, han ikke kunne få svar på eller ikke selv kunne klare, standsede han ofte med min far under armen midt på landevejen, løftede den ene fod, gav et lille stamp i jorden og stirrede med sine blinde øjne op i luften. De to bevægelser fulgte altid efter hinanden.
Han elskede at diskutere, og jeg var meget betaget af den sjældne mand. Engang blev jeg højst lykkelig, da han ved et gilde, hvor jeg spillede med, standsede musikken og sagde: "Niels maler, den knægt har evner". Jeg havde netop spillet anden violin og havde ikke kunnet dy mig for at tilsætte nogle modgående melodier. Blinde Anders spillede afvekslende klarinet og violin, men ind imellem dansene fortalte han også folk historier og mærkelige eventyr, som jeg sikkert tror, han selv digtede.

I Freltofte Mose hos Stine
Efter sit ophold hos skrædder Carlsen i Højby flytter Blinde Anders til Freltofte Mose hos et ægtepar Rasmus Rasmussen og Ane Kirstine Hansen (kaldet Stine), hvor han får sit næste logi. Og hvordan det går til, véd vi ikke, men Stine er på et tidspunkt, før 1876, blevet hans faste følgesvend, når han skal ud at spille, og hun får efter sigende rettet lidt op på Blinde Anders, der på det sidste er blevet noget ligegyldig med sig selv. Hun sørger for, at han er ren og pæn, samt at tøjet er i orden, med andre ord, får sat lidt skik på ham. Drikkeriet havde også taget overhånd på det sidste, hvilket bevirkede, at han ikke ville spille, når han var beruset, men til gengæld så fortalte han gerne historier.

Uddrag af en voldssag hvor Anders redder Stine
På arkivet ligger vi inde med en voldssag afskrevet af lokalhistoriker Claus Schou, der på Landsarkivets opfordring har publiceret denne, som er fra marts 1876. Han beskriver iflg. rapporten, at Blinde Anders havde været på Gislev Kro for at spille, og på vej hjem ret efter midnat bliver Stine overfaldet, da hun er ved at smøge den blindes bukser op, for at de ikke skal blive sølet til på hjemturen. Mens Stine står bukket, får hun ud af øjenkrogen øje på en mand, som hun genkender fra kroen og som havde set sig varm på hende, og han får nu held til at slynge en livrem om hendes hals og slæbe hende hen ad vejen for at ende i en grøft og kaster sig efterfølgende ned over hende, hvor hun netop havde fået sig vendt om, da hendes hoved ellers havde været under vandet. Blinde Anders kom løbende i retning af spetaklet. Han havde en stærk hørelse, der bevirkede, at han kunne høre voldsmandens åndedrag, fik fat i kraven på ham og gav ham et par ordentlige drag med sin stok lige i ansigtet, hvilket fik voldsmanden til at slippe sit tag i Stine og derefter flygte i retning af Ørbæk. Stine fik med besvær løsnet remmen om sin hals, hvis spænde havde boret sig dybt ind i hendes nakke, og fik sig kæmpet op af grøften, gispende efter vejret, gennemblødt af vandet fra grøften og indsmurt i sit eget blod. Anders fik hjulpet hende på benene.
Ud over at voldsmanden ikke havde fået sin rem med sig, havde han også tabt sin kasket, og disse to ting skulle efterfølgende blive beviserne, der senere fældede ham.
Dommen lød på beskedne 6 gange 5 dage på vand og brød samt betaling af alle omkostninger i forbindelse med opholdet i fængselet, og varetægtsfængslingen fra juli og indtil dommen faldt, blev ikke modregnet.

Blinde Anders og Stine bliver gift
I 1884 døde Stines mand Rasmus, og året efter den 29. november bliver Blinde Anders, der nu er 54 år, og Stine, der er 52 år, gift i Nr. Lyndelse kirke.
Anders og Stine får nu 20 år sammen som ægtefolk i huset i Freltofte Mose, hvor Anders mangen en aften, somrene igennem, sidder udenfor huset og spiller til langt ud på natten og mindes de mange timer rundt på kroerne og i forsamlingshusene på Fyn, medens naboerne ligger i deres senge og lytter til musikken, akkompagneret af frøernes kvækken og nattergalens sang i mosen.
Anders dør den 29. april 1904 og bliver begravet på Nr. Lyndelse kirkegård. Stine sælger i foråret 1908 huset i Mosen og dør den 3. november samme år, og bliver begravet ved siden af sin elskede følgesvend Anders på Nr. Lyndelse kirkegård.
Naboer og parrets mange venner rejste efterfølgende i 1909 en mindesten over de to på deres grav i Nr. Lyndelse, der kan ses den dag i dag.